

THE PROSE WORK OF NEXATI ZEKERIYA (1928-1988)

Mahmut Celik

Goce Delcev University – Stip, Republic of North Macedonia, mahmut.celik@ugd.edu.mk

Ivana Koteva

Goce Delcev University – Stip, Republic of North Macedonia, ivana.koteva@ugd.edu.mk

Abstract: Nexati Zekeriya is one of the founders, especially of children's poetry and prose in the Turkish language in the Republic of North Macedonia. However, his exceptional contribution to the publishing of children's magazines (Sevinch and Tomurdzuk), of which he was the main and responsible editor from the foundation, and remained during the years when the first books for children in the Turkish language were published in the Republic of Macedonia, is also significant. In addition, Nexati Zekeriya is also significant for the affirmation of the Turkish literature and culture of the Republic of North Macedonia outside the borders of Macedonia, and above all in the former Yugoslav territories and in the Republic of Turkey. His book of short stories "Children from our street" represented the first serious breakthrough in the work of Turkish writers in the Republic of North Macedonia, not only in the Yugoslav territories, but also in the Balkans and beyond. Nexati Zekeriya's contribution to the affirmation of Macedonian poetry in the Republic of Turkey deserves special attention, and his translations of the poetry of Kocho Racin and Blaze Koneski were especially noticed. However, the place of Nexati in the field of short stories for children in the Turkish language in the Republic of North Macedonia is of exceptional importance. He was awarded the most prestigious Yugoslav award in the field of children's literature - the Zmay Award - for your contribution to Turkish children's literature in competition with 60 important Yugoslav children's writers.

Keywords: Nexati Zekeriya, children's literature, magazines, creativity

ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО НА НЕЦАТИ ЗЕКЕРИЈА (1928-1988)

Махмут Челик

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, РС Македонија mahmut.celik@ugd.edu.mk

Ивана Котева

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, РС Македонија ivana.koteva@ugd.edu.mk

Резиме: Нецати Зекерија е еден од основоположниците, посебно на детската поезија и проза на турски јазик во Република Северна Македонија. Меѓутоа, значаен е и неговиот исклучителен придонес во издавањето на детските списанија (Севинч и Томурџук), чиј што главен и одговорен уредник од основањето беше и остана во текот на годините кога се објавија и првите книги за деца на турски јазик во Република Северна Македонија. Покрај тоа Нецати Зекерија е значаен и за афирмација на турската литература и култура на Република Северна Македонија надвор од границите на Македонија, а пред сè во некогашните југословенски простори и во Република Турција. Неговата книга раскази „Децата од нашата улица“, претставуваше прв сериозен пробив на творештвото на турските писатели во Република Северна Македонија не само на југословенските простори, туку и на Балканот, а и пошироко. Притоа посебно внимание заслужува придонесот на Нецати Зекерија за афирмација и на македонската поезија во Република Турција, при што особено беа забележани неговите преводи на поезијата на Кочо Рацин и Блаже Конески. Меѓутоа, местото на Нецати во областа на расказите за деца на турски јазик во Република Северна Македонија е од исклучително значење. Тој за својот допринос врз турската детска книжевност во конкуренција на 60 значајни југословенски писатели за деца беше удостоен со најпрестижната југословенска награда во областа на литературата за деца – Змаевата награда.

Клучни зборови: Нецати Зекерија, литература за деца, списанија, творештво

1. ВОВЕД

Зборувајќи за детската проза, односно расказите за деца на Нецати Зекерија, академик Милан Ѓурчинов со право вели дека е „Мошне значаен неговиот придонес во литературата за деца, посебно во доменот на прозното творештво за најмладите“ и оти „неговата книга Децата од Нашата Улица (1963), е преведена на сите југословенски и на многу европски јазици“. (Ѓурчинов, 1996:2019)

Зборувајќи за расказите за деца на овој автор, Фахри Каја истакнува дека во тој домен Нецати Зекерија има дострели со кои можеме да се гордееме. (Хафиз, 1985:50)

Според оценката на Мустафа Карахасан, значајно е што главниот јунак во расказите од Децата од нашата улица, Орхан се претвори во вистински симбол на дете, кое еднакво се сака од сите читатели, без разлика на нивната национална, верска или расна припадност. (Карахасан, 1995:56) Пак Мустафа Карахасан во својата книга „Критики“ истакнува дека бил среќен кога Неџати Зекерија, во конкуренција на 60 значајни југословенски писатели за деца беше удостоен со најпрестижната југословенска награда во областа на литературата за деца – Змаевата награда.

Чигдем Улкер напоменува дека на полето на творештвото на раскази за деца на турски јазик во Македонија предводничкото место му припаѓа на Неџати Зекерија. (Улкер, 1998:43)

Анализирајќи ги расказите за деца на Неџати Зекерија спрема него гледаме дека вистински сопственици на улицата се децата.

2. ЖИВОТОТ НА НЕЏАТИ ЗЕКЕРИЈА

Неџати Зекерија, роден во 1928 година во Скопје, е еден од првите писатели на првата повоена генерација турски писатели во Северна Македонија.

Најпрво учел кај Арап Хоџа. Основно училиште завршил на српски јазик, бидејќи Република Северна Македонијакој бил под власта на Кралството Југославија. Во меѓувреме го затекнала Втората светска војна и тој го прекинал образованието поради војната. Своето образование го продолжил и по војната. Во 1947 г. започнал со работа како наставник во основното училиште „Ирфан“. Во 1950 г. станал директор на детското списание „Пионер“. По една година продолжил со издавање на истото списание, но под името „Севинџ“. Исто така, тој во 1957 г. ќе стане директор на детското списание „Томурџук“. Како директор на списанијата работел долги години, покажувајќи ентузијазам и во објавувањето на некои детски книги на турски јазик. Вложил труд и за излегувањето во јавност на месечното списание „Сеслер“. Во 1969 г. бил назначен за главен уредник на весникот „Бирлик“. Во 1973 г. се повлекол од местото уредник. Во 1975 година, во Приштина, почнал да работи на весникот „Тан“, а во 1979 година бил поставен за главен уредник на детското списание „Куш“. Неџати Зекерија почина на 8 јуни 1988 година, во Сремска Каменица, Војводина, Србија.

3. ТВОРЕШТВОТО НА НЕЏАТИ ЗЕКЕРИЈА

Тој е еден од основоположниците, посебно на детската поезија и проза на турски јазик во Република Северна Македонија.Првата книга „Песни“ (Şiirler) на Неџати Зекерија е објавена во 1950 година. Неџати Зекерија е автор на 15 оригинални книги, две антологии и повеќе преведени дела од македонски и српско-хрватски на турски јазик. Добитник е на Наградата на Град Скопје (13 Ноември) во 1960 година за книгата раскази за деца „Децата од нашата улица“. Во 1963 година истата книга, во превод на Илхами Емин, издадена е на македонски јазик. Потоа оваа книга, откако стана и задолжителна лектира во основното образование на македонски јазик, доживеа поголем број изданија. Преведена е и на српски, бугарски, словенечки и албански јазик. Во 1966 година е објавена неговата збирка раскази за деца „Децата од старата улица“, а во 1967 година „Децата од новата улица“. Овие три книги претставуваат целина. Така, додека „Децата од старата улица“ раскажуваат за децата од една скопска улица во стариот дел на градот пред катастрофалниот земјотрес во 1963 година во Скопје, во „Децата од новата улица“ со истите деца и нивните доживувања се сретнуваме по истиот земјотрес.

Иако при градењето на современиот (модерен) расказ, за разлика од класичниот, односно реалистичкиот, не е неопходен одреден почеток, развој и крај, сепак, Неџати Зекерија, со цел да биде разбран, има типично класичен пристап. Секој негов расказ е со почеток, расплет и крај, односно познати се местата и времето на одвивањето на настанот, како и главните јунаци. Неговите раскази имаат очекуван крај, кој не го збунува малиот читател.

Содржината на расказите на Неџати Зекерија е мошне разбирлива. Секој расказ опфаќа една единствена тема, околу која се одвиваат настаните. Авторот, со цел да го привлече вниманието на детето, користи духовити детали, при што расплетот, заплетот и крајот имаат логичен и очекуван ред. На почетокот од расказот сосем накусо се претставуваат главните ликови, при што, логично, челно место зазема Орхан. Потоа, читателот накусо се запознава со местото каде ќе се одвива настанот, а тоа, најчесто, е улицата. Во текот на расплетот дејството се интензивира. При расплетот се користат случки кои треба да бидат посебно запаметени. Крајот од расказот кај детето треба да предизвика пријатни чувства или одбивност, во зависност од саканата цел на авторот. Поправо, на крајот, најчесто, детето треба да извлече некаква поука.

Во речиси сите раскази на Неџати Зекерија во улога на раскажувач се јавува авторот, кој зборува во прво лице. Авторот раскажува за она што го гледа и чувствува. Иако се раскажува, главно, за работи кои детето ги

познава, на места се присутни и поетско распееани лирски детали, карактеристични за Неџати Зекерија, кој, покрај тоа што е раскажувач, е и познат поет за деца и возрасни.

Во расказите на Неџати Зекерија времето во кое се одвива настанот нема доминантно место. Вниманието на авторот повеќе е насочено кон постапките на главните ликови, а тие се Орхан и Севил. Нивните чувства и мисли се откриваат во зависност од раскажувањето на настанот.

Во поглед на јазикот и изразот постојат две основни карактеристики на Неџати Зекерија. Или авторот еднакво самиот ги открива особеностите на карактерот на главниот јунак или тоа го прави самиот јунак. Кај Зекерија тоа, главно, го прави авторот.

Јазикот на Неџати Зекерија, без разлика на темата која се обработува, секогаш е јасен, едноставен и исполнет со топлина и хумор. Авторот не практикува замрсени и комплицирани заплети и расплети.

Неџати Зекерија својот став према одделни настани, појави и ликови го наметнува на својот јунак. Секој расказ на Зекерија е наменет за одредена детска возраст, така што Орхан со Севил доживува случки почнувајќи од нивното најрано детство, сè до искажувањето на првите младешки љубовни чувства (во „Ромео и Јулија од нашата улица“). Според тоа, наставникот лесно може секој од неговите раскази да ги користи како додатно средство во наставата по турски јазик во одредени детски возрасти, односно одделенија.

На прашањето дали во расказите на Неџати Зекерија може да уживаат и возрасните читатели, ќе дадеме негативен одговор, иако постојат и книги кои со интересирање се читаат и од деца, а и од возрасни, како што, е, на пример „Авантурите на Хеклбери Фин“ од Марк Твен, и други.

Заради значајот што раскажувачкото дело на Неџати Зекерија е мошне обемно и сестрано, а и заради тоа што истиот е добитник на високото и престижно признание на бившите југословенски простори – Змаевата награда, ќе извршиме критички осврт врз четири книги раскази за деца од овој автор, објавени помеѓу 1968 и 1988 година.

4. ЗАКЛУЧОК

Неџати Зекерија во своите дела не го идеализирал детето, ги гледа и добрите и лошите страни кај нив. Тој се занимава со детски ситуации, однесувања и пакости и успева да влезе темелно во нивниот свет. Љубовта е основен елемент во сите песни на Неџати Зекерија. Љубовта не е еднострана, тоа кај него е взаемно. Тој верува дека сосема нов свет може да се воспостави само со дете. Неџати Зекерија светла иднина гледа само со децата. На крајот од нашиот критички осврт на расказите за деца на Неџати Зекерија уште само тоа да кажеме дека јазикот во нив е мошне чист, јасен, лесен и привлечен за читателот, што е една од најзначајните компоненти за популарноста на авторот кај децата, како од Турската заедница, така и од другите млади читатели во Република Македонија, на Балканот и во Република Турција.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Hafız, N. (1983). Yugoslavya’da yayınlanan Türkçe lektür kitapların bibliografyası. Skopje: Sesler, sayı 13. Hafız,

N. (1985). Yugoslavya Türk halkı şiirinde devrim. Skopje: Birlik yayınları.

Hayber, A. (2001). Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları.

Karahasan, M. (1995). Eleştiriler. Skopje: Birlik yayınları.

NİD Mikena. (2008). Bir Tutam Hikaye. Bitola.

NİD Mikena. (2008). Eleştiriler ve denemeler. Bitola.

Ülker, Ç. (1998). Makedonya Türk öyküsünde kimlik sorunu. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı yayınları.

Zekeriya, N. (1952). Nerede olsam. Skopje: Koço Ratsin.

Zekeriya, N. (1967). Çiçek. Skopje: Koço Ratsin.

Zekeriya, N. (1967). Eski Sokağın Çocukları. Skopje: Detska Radost.

Zekeriya, N. (1968). Bizim sokağın çocukları. Skopje: Sevinç yayınları.

Zekeriya, N. (1973). Yeni sokağın çocukları. Skopje: Birlik yayınları.

Zekeriya, N. (1978). Bizim sokağın Romeo ve Julieti. Priştine: Tan yayınevi.

Zekeriya, N. (1981). Buket. Sarajevo: IRO “Veselin Masleša”.

Zekeriya, N. (1985). Dijeca triju ulica. Sarajevo: “Veselin Masleša”.

Zekeriya, N. (1988). Orhan. Skopje: Birlik yayınları.

Гурчинов, М. (1996). Нова македонска книжевност (1945-1980) том I. Скопје: НИО „Студентски збор“.

Челик, М. (2021). Критички Осврт Кон Расказите За Деца На Првата Повоена Генерација Турски Писатели во Македонија. Скопје: Јени Балкан ДООЕЛ.

[Неџати Зекерија — Википедија \(wikipedia.org\)](#) 15.11.2023

<https://www.academia.edu/29430140/O%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%A1%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%90%D0%94%D0%95%D0%A2%D0%A1%D0%9A%D0%90%D0%9B%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9F%D0%A3%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%9A%D0%90%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%94%D0%9E%D0%9D%D0%98%D0%88%D0%90>_pdf, 2023

<https://www.scribd.com/document/546272774/%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%A0%D0%90>, 2023

<http://nubsk.edu.mk/pocetna/item/266-prv-broj-na-spisanieto-izdavastvo?highlight=WyJcdTA0NDFcdTA0MzVcdTA0M2RcdTA0M2FcdTA0MzAiLCJcdTA0M2RcdTA0MzBcdTA0NDNcdTA0M2NcdTA0M2VcdTA0MzJcdTA0NDFcdTA0M2FcdTA0MzAiLCJcdTA0NDFcdTA0MzVcdTA0M2RcdTA0M2FcdTA0MzAgXHUwNDNkXHUwNDMwXHUwNDQzXHUwNDNjXHUwNDNlXHUwNDMyXHUwNDQxXHUwNDNhXHUwNDMwIl0=>, 2023